

ÅRSBERETNING

2022

MUSEUM
MIDTJYLLAND

ÅRSBERETNING 2022

Redaktion: Maja Theodoraki

Konceptdesign: Heavy

Fotos, hvor andet ikke er angivet: Maja Theodoraki

Omslagsfoto: Maja Theodoraki

Copyright Museum Midtjylland 2023

Museum Midtjylland

Vestergade 20

7400 Herning

CVR-nummer: 26793351

P-nummer: 1003344912

INDHOLD

Forord	3
Mission & vision	5
Årets udstillinger	8
Årets udgravninger	11
En jernalderby i Ikast	17
Grav 8 - Pepita fra jernalderen	19
Samlingen, bevaring og indsamling	22
Forskning og publicering	25
Museets formidling	28
Herningsholm i nye klæder	30
Ny undervisningstjeneste	32
Frivillige og venneforeninger	35
Sponsorater og partnerskaber	38
Et smugkig ind i 2023	40
Museum Midtjylland i tal	42

Kristine Holm-Jensen,
Direktør for Museum
Midtjylland

FORORD: KURSEN ER SAT

2022 blev et år, hvor vi fik lagt Covid-19 bag os, men også et år med nye udfordringer. Inflation og stigende priser på energi og varer presser økonomien, ligesom nedgangen i byggeri og anlæg gør arkæologiske udgravninger til en meget uforudsigelig branche. Trods de dystre omstændigheder lykkedes det museet at få vendt den bratte besøgsnedgang under Covid-19 og ende året med besøgsrekord. I alt har museet haft fornøjelsen af 30.137 gæster i 2022. Så mange gæster har vi ikke haft siden 1987.

En betydelig del af det flotte besøgstal hænger sammen med, at vi i stigende grad rækker ud efter nye samarbejdspartnere. Og det bekræfter at samarbejde og samskabelse med andre partnere er vejen frem, hvis kulturhistorien skal betyde mere for flere. Vi vil gerne indgå flere af den slags strategiske partnerskaber, så alle, der arbejder for kulturhistorien i Midtjylland, i fællesskab løfter hinanden.

Vi skal i det hele taget ud til flere, og her har vi i 2022 arbejdet videre på at etablere undervisningstjenesten i Herning Kommune. Den foreløbige evaluering viser, at både elever og elever

går glade hjem med en følelse af, at et besøg på museet har bragt dem tættere på deres egen kulturhistorie. Men vi må også konstatere, at opbygning af en undervisningstjeneste er en langstrakt proces, som vi kommer til at arbejde videre på i de kommende år.

2022 har for arkæologien været et arbejdsomt år. I alt har museets arkæologer i løbet af året gennemgået over 3200 lokalplaner og byggesager fra de to kommuner til sammen. Også inden for nyere tid har der været travlt med over 2600 sagsbehandlinger.

Den store mængde byggesager har ført til en række udgravninger. Særligt udgravningerne på Europavej i Ikast har fået os alle til at spærre øjnene op. Den hidtil største gravplads fra perioden omkring overgangen fra romersk til germansk jernalder. På museet syntes vi, det var stort, og det syntes vores lokalsamfund tilsyneladende også. For da vi en eftermiddag inviterede til åben udgravning, dukkede 200 personer op. Vores arkæologer var trætte, men glade, da de gik hjem den dag.

Det siges, at nogle af de største fund gøres på museets magasiner. I næsten 30 år har vi opbevaret den såkaldte Grav 8 – et jordpræparat, som blev taget op af jord få meter fra det sted, hvor museets superstjerne Hammerum-pigen også blev fundet. I 2022 fik vi fragtet den store, tunge kasse med jord til Konserveringscentret i Vejle, hvor konservatorerne nu har afsløret, at fortidens midtjyder gik i smart pepita-ternet tøj. Det har vakt opsigt – og ikke kun lokalt. Fundet, som har fået tilnavnet Pepita-Preben, har været omtalt i [en længere artikel i Berlingske Tiden-
de](#), og ved juletid gik fundet nærmest viralt, da det blev udpeget som et af årets ti største arkæologiske fund.

STRATEGIPLAN 2023-25

Ved årets indgang stod museet ved begyndelsen af en ny valgperiode for museets styrelse og med en næsten nyansat direktør. Det var et naturligt tidspunkt at stoppe op og se lidt ud i fremtiden, herunder at genbesøge strategiplanen *Med fortællingen først*, som var blevet vedtaget i 2020. Resultatet er en revideret strategiplan, som gælder for 2023-2025.

Museets frivillige, medarbejdere, ledelse og Styrelse blev involveret i strategiprocesen fra et tidligt tidspunkt. Medarbejderne har arbejdet i et selvstændigt spor og afholdt workshops, ligesom der blev gennemført workshops med museets frivillige. Det hele smeltede sammen på en strategidag i maj 2022, hvor hele museet mødtes med repræsentanter fra kommunerne. Strategidagen blev en fælles drøftelse af fremtid og udviklingsmuligheder for museet.

Strategiplanen afspejler, at Museum Midtjylland fortsat ønsker at udvikle sig til et udadvendt og synligt museum. Det har viljen til at spille en større rolle i samfundet ved at være aktuelt og relevant og tage del i fællesskaber og interessefællesskaber både lokalt og på tværs af regioner og lande. Det er visionen om et museum, som forsker i og formidler midtjysk kulturhistorie, både i det nære, opsøgende arbejde i lokalområdet og i ambitiøse udstillingsfyrtårne med international rækkevidde.

Planen er båret af et ønske om at skabe et holdbart økonomisk fundament. Strategiplanen lægger derfor op til en grundlæggende drøftelse af antal og omfang af besøgssteder. På lang sigt handler det om at sikre, at kulturhistorien i Midtjylland skaber værdi for flest mulige

mennesker. På den baggrund var det Museum Midtjyllands anbefaling, at museet trak sine aktiviteter fra Vester Palsgaard Skovmuseum. Denne anbefaling blev bakket op af byrådet i Ikast-Brande Kommune. Som erstatning for to fysiske museer i Ikast-Brande Kommune vil Museum Midtjylland fremadrettet satse på et fysisk museum på Klosterlund Museum kombineret med et rullende museum, som kommer ud til borgerne - i første omgang med primær fokus på skolerne.

Især kommer vi til at arbejde videre med publikum og formidling og med vores fokus på brugerdata. Vi vil gerne lære vores brugere endnu bedre at kende og udvikle måden, hvorpå vi møder dem og bliver endnu mere relevante. Strategiplanen er også udtryk for et ønske om at gå i dialog med fortiden og gøre den relevant for nutiden. Derfor er der udvalgt tre centrale temaer: bæredygtighed & ressourcer, køn & identitet og magt & sikkerhed.

Museet har i strategiplanen også valgt at holde fast i skoler og undervisningsområdet som et særligt indsatsområde. Det er vigtigt at skabe en gode relation til børn og unge og holde fast i, at vi sammen kan bruge kulturhistorien til debat, refleksion og dannelse.

[Find og læs 'Strategiplan 2023-2025' i sin fulde længde her.](#)

KRISTINE HOLM-JENSEN

Museumsdirektør

MISSION & VISION: DET VI GØR, ER, VIL & SKAL

Museum Midtjylland er en selvejende institution og et statsanerkendt, kulturhistorisk museum, som formidler og levendegør den midt- og vestjyske historie som en del af en lokal, men også national og international fortælling.

Museum Midtjylland består af besøgsstederne: Frilandsmuseet Herning, Herningsholm Museum, Klosterlund Museum, Tekstilmuseet og Vester Palsgaard Skovmuseum.

Museum Midtjylland skal gennem indsamling, registrering, bevaring, forskning og formidling virke for at sikre kulturarven i sit ansvarsområde, som dækker Herning og Ikast-Brande kommuner.

Tilsammen fortæller de om hedeegnens rige kulturhistorie og industrisamfundets rivende udvikling; et fokusområde, som spænder fra stenalderbopladser, jæger-samlergrupper og hosebinderne til tørvegravere, skovriddere og syersker. Her fortælles om den helt fjerne fortid, som museet afdækker ved arkæologiske udgravninger og udstillinger. Men også om den nyere tid, hvor især tekstilindustrien har spillet

en stor og betydningsfuld rolle – ikke kun i museets geografiske område, men også for resten af Danmark.

MUSEETS NYE MISSION & VISION

I 2022 blev en ny strategi for Museum Midtjylland til. På de næste sider beskrives museets nye vision, mission og værdier.

VISION

- Museets forankring afspejler sig i et dybt engagement i vores lokalområde, hvor vi sammen skaber rammen om fællesskaber.
- Vi bruger kulturhistorien som et humoristisk og alvorligt rum for debat, refleksion og dannelse.
- Vores besøgssteder har klare profiler, der tager udgangspunkt i det enkelte steds særlige kvaliteter og i museets brugere.
- Vores kulturhistoriske formidling er båret af høj faglighed.
- Vi forsker og bevarer med udgangspunkt i mennesket bag vores materielle kulturarv og gør det sammen med museer og forskningsinstitutioner i ind- og udland.
- Museum Midtjylland er en attraktiv arbejdsplads, hvor medarbejdere og frivillige løfter i flok.

VORES MISSION

Vi belyser, hvordan mennesker i Midtjylland har forvaltet deres livsgrundlag gennem tiden.

Vi arbejder med at gøre kulturhistorien relevant og tilgængelig.

Vi er forankret i den materielle kulturarv, som vi bevarer og udvikler gennem forskning og formidling. Det gælder både vores eksisterende samlinger og den nye viden, vi skaber gennem arkæologiske undersøgelser og nyere tids fokuserede indsamling.

VORES VÆRDIER

MODIG

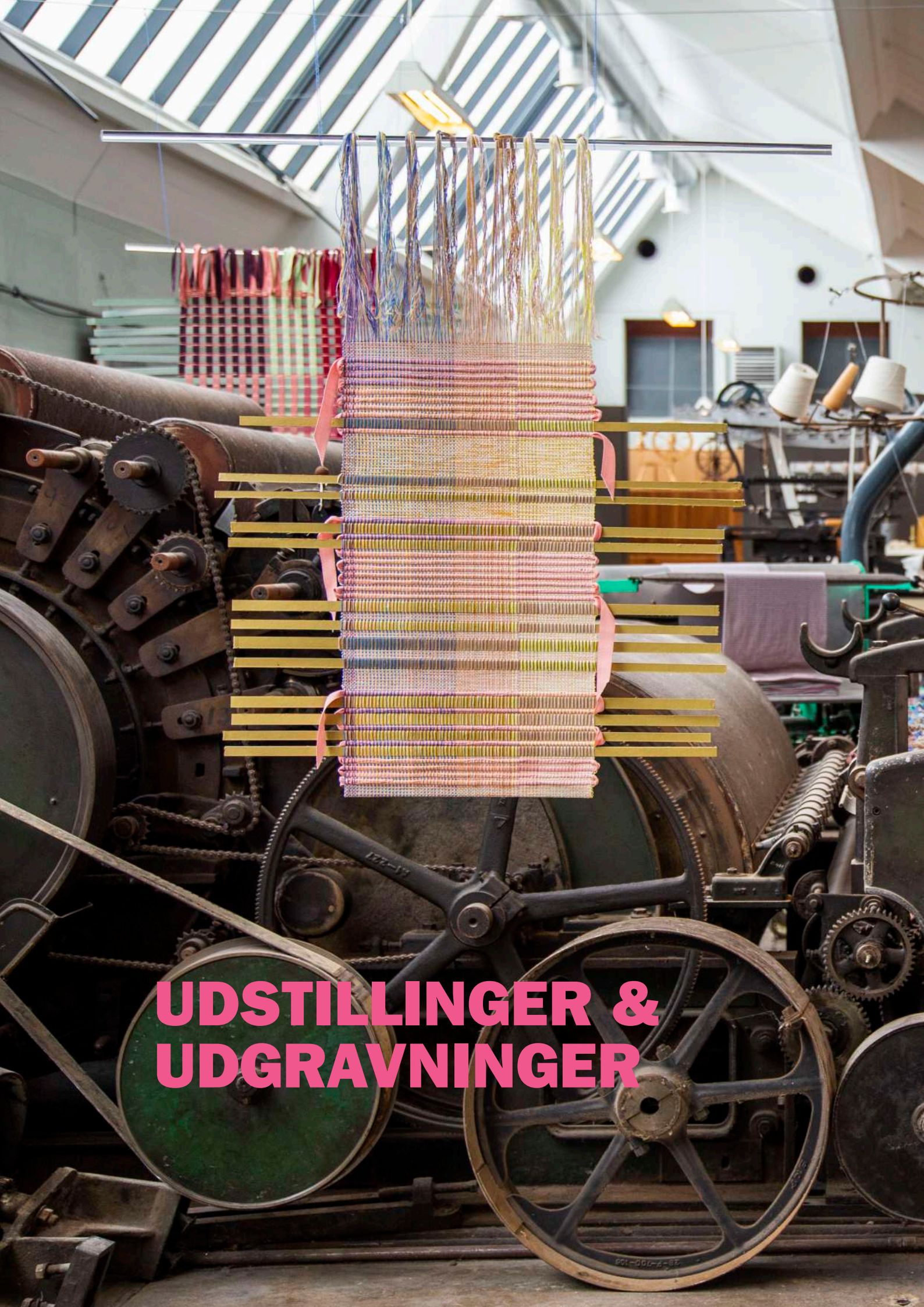
Vi tør eksperimentere med, hvordan vi forstår og formidler kulturhistorien.

DEDIKERET

Vi er kompetente og repræsenterer en høj grad af troværdighed og faglighed.

IMØDEKOMMENDE

Vi er folkelige og uhøjtidelige og møder vores brugere der, hvor de er.

A photograph of a textile factory interior. In the foreground, a large, complex mechanical loom is visible, featuring large spoked wheels and intricate gear systems. A large, rectangular piece of woven fabric, displaying a vibrant, multi-colored pattern of horizontal stripes in shades of blue, yellow, pink, and green, is suspended vertically from a horizontal bar. The fabric is held in place by several yellow horizontal bars. In the background, other parts of the factory are visible, including more looms, spools of thread, and a high ceiling with a striped pattern. The overall scene conveys a sense of industrial craftsmanship and textile production.

UDSTILLINGER & UDGRAVNINGER

Billedkunstner Line Elkjær i gang med at installere værker til udstillingen *At væve med blyant, at tegne med tråd*.

ÅRETS UDSTILLINGER

Arbejdet med vores udstillinger er en kombination af permanente udstillinger med grundfortællinger fra vores lokalområde, og kortere særudstillinger, som præsenterer detaljer og aspekter af vores arbejdsområder.

Vores særudstillinger i 2022 er alle bundet op på samarbejder med forskellige partnere – uddannelsesinstitutioner og studerende, kunstnere og specialister inden for tekstilhåndarbejde.

AT VÆVE MED BLYANT, AT TEGNE MED TRÅD

ÅBNEDE 10.02.2022, TEKSTILMUSEET

At spinde tråd og væve tekstiler er en vigtig del af det at være menneske. En nødvendighed for at fremstille tæpper og klæder, men det er samtidig også en udtryksform. På en og samme tid er det en livsnødvendig teknologi og en kunstnerisk udtryksform.

Udstillingen *At væve med blyant, at tegne*

med tråd var en poetisk og kunstnerisk undersøgelse af dét at væve. En af de første teknikker, der er opfundet. Trådens bevægelse over/under, frem og tilbage er velkendt og beroligende. Det føles naturligt. Måske fordi vi har vævet og spundet i mange tusind år.

Udstillingen blev skabt i samarbejde mellem tekstildesigner og væver, Astrid Skibsted og billedkunstner, Line Elkjær. De udstillede værker stiller skarpt på vævningen som kunstnerisk udtryksform, og i samspil med museets historie om klædeproduktion folder værkerne sig ud i dette spændingsfelt mellem billedkunst, vævning og design.

PRISEN FOR FRIHED

ÅBNEDE 06.05.2022, KLOSTERLUND MUSEUM

I forbindelse med opførelsen af teaterforestillingen *Krigens Øjeblikke* lavede to praktikanter fra museologi på Aarhus Universitet en lille pop-up-udstilling på

Klosterlund Museum. Udstillingen samlede en række nedslag i historien, hvor temaer som undertrykkelse, revolution og befrielse har været på spil. Temaer, der var topaktuelle i 2022, og museets gæster blev i udstillingen også opfordret til, at tage stilling til, hvordan ukrainernes kamp for frihed påvirker deres hverdag.

På ganske få kvadratmeter kom udstillingen verdenshistorien rundt. Fra de nordiske stammers opgør med Romerriget i jernalderen, til Amerikas løsrivelse fra England i 1700-tallet, slaveoprør på Haiti i 1800-tallet og den danske modstandskamp i 1940'erne.

FORTOLKNING AF FORTIDEN

ÅBNEDE 19.05.2022, TEKSTILMUSEET

I samarbejde med VIA University College i Herning skabte elleve tekstildesignstuderende en udstilling med hvert deres individuelle værk.

Fra uddannelsen 'Tekstildesign, håndværk og formidling' har de studerende og deres undervisere et højt fagligt niveau med meget viden og mange erfaringer. De studerende er oplært i håndværk og kommercielle metoder inden for broderi, væv, strik og print, hvilket afspejledes i de udstillede tekstilværker. Værkerne repræsenterede mange forskellige teknikker og temaer, som hver især bidrog til værkernes funktion og æstetiske udtryk.

Alle de individuelle værker tog udgangspunkt i genstande fra museets samling og blev skabt ud fra designerens egen fortolkning og design-DNA.

TEKSTILKUNST I TIDEN

ÅBNEDE 20.08.2022, TEKSTILMUSEET

I forbindelse med QQTextilKunsts 25-års jubilæum udstillede gruppens medlemmer på Tekstmuseet.

QQTextilKunst består af kunstnere fra hele landet, som alle arbejder med at skabe kunst gennem forskellige tekstile udtryk. Værkerne er billeder, vægtæpper eller skulpturer, baseret på tekstile teknikker som f.eks. syning, tryk, broderi, quiltning mm. Gruppen bestræber sig på at bruge tekstil på en anden måde end den traditionelle, her er det tekstur, glans, skrøbelighed, blødhed og deslige, som er i fokus for det kunstneriske udtryk. I QQTextilKunst arbejdes der med at

fremme synliggørelsen og skabe offentlig anerkendelse af tekstilkunst, både herhjemme og internationalt.

Udover jubilæumsudstillingen var der også to workshops i forbindelse med udstillingen i september og oktober.

GLIMT FRA SAMLINGERNE - VANTER

ÅBNEDE 01.07.2022, TEKSTILMUSEET

Udstillingsrækken *Glimt fra museets samlinger* viser højdepunkter fra Museum Midtjyllands imponerende samling af tekstiler, og publikum inviteres til at gå på opdagelse i de ting, som fortidens midtjyder har haft mellem hænderne. Vi stiller skarpt på en lille del af samlingen og skifter mellem forskellige emner. Denne gang var turen kommet til de ikoniske vanter fra Herning-egnen.

Siden 1600-tallet har midtjyderne strikket og solgt uldvarer. De vanter, der blev strikket på heden, har været både til eget brug og til salg. De udstillede vanter dannede i efteråret 2021 rammen for en række workshops. Her fik nogle entusiastiske strikkere muligheden for at nærstudere vanterne og gå i dybden med strikketeknikker og detaljer. Resultaterne heraf var en vigtig del af udstillingen.

I udstillingen er der udover vanterne desuden udstillet nogle af de genstande, som skulle til for at strikke vanterne. Publikum kan se nogle af vores ældste strikkepinde fra 1800-tallet, og museets sjældne gillikroge, er også kommet med på udstillingen. Gillikrogene har siddet på strikkerens venstre skulder, så hænderne var frie til strikning.

JULIE LOK

Publikum- og formidlingschef

Tekstmuseet var i 2021
en del af biennalen *Socle
du Monde* som blev åbnet
i juni.

I foråret 2022 holdt museets arkæologer åben udgravning ved Europavej i Ikast. Læs mere på side 17-18.

ÅRETS UDGRAVNINGER

Museum Midtjylland varetager det arkæologiske ansvar og de bygherrefinansierede undersøgelser i Herning og Ikast-Brande kommuner.

Ligesom i resten af landet har der været usikkerhed omkring, hvilket aftryk krigen i Ukraine ville efterlade i forhold til byggeaktivitet i vores ansvarsområde.

Her i starten af 2023 kan der konkluderes, at 2022 startede som et travlt år, men sluttede roligt om end ikke trøstesløst. I Herning og Ikast-Brande kommuner er der gennemgået 3296 byggesager. Det er kun en lille nedgang i forhold til 3502 byggesager i 2021. Det drejer sig om store og små byggerier, hvor der skal tages stilling til, om skjulte fortidsminder berøres.

I de tilfælde, hvor den arkivalske kontrol indikerer, at der kan være skjulte fortidsminder, bliver bygherren kontaktet, og der foretages besigtigelser eller egentlige afgravninger. Dette resulterede i fem selvbetalte mindre undersøgelser og 22 bygherrebetalte (større) forundersøgelser forud for kommende anlægsarbejder.

Sidstnævnte er et fald fra 30 forundersøgelser i 2021. Udover disse forundersøgelser havde museet travlt med otte udgravninger, som er to udgravninger mere end i 2021. Vi ved allerede nu, at en af forundersøgelserne fra 2022 med stor sandsynlighed vil resultere i en udgravning i 2023.

Felt- samt beretningsarbejde gav en omsætning på ca. 6,4 mio. Det er en stigning i forhold til 2021, hvor omsætning var cirka 6 mio. kr. Overordnet set synes aktivitetsniveauet inden for byggeri og anlæg på samme niveau som i 2021. Men selvom aktivitetsniveauet er det samme, er det ikke ensbetydende med, at museet vurderer, at lige så mange forundersøgelser skal gennemføres. Det vil sige, at mange af byggesagerne i 2022 ikke lå i områder af arkæologisk interesse, hvorfor der ikke blev gennemført en forundersøgelse.

I Herning Kommune ligger antallet af de private, byggeherrefinansierede byggerier på 14. Det er næsten samme niveau som i 2021, hvor det drejede sig om 16 projekter. Til gengæld faldt antallet af de kommunale projekter fra otte til fem i 2022. I Ikast-Brande Kommune er antallet af de kommunale projekter faldet, og

ligger med tre sager på samme niveau, som de gjorde i 2020 og 2019. Byggesager finansieret af private byggeherre er dog på samme niveau som i 2021. Endelig har der i 2022 været 13 skovrejsningssager. En af Museum Midtjyllands satsninger, både angående forskning men også i forbindelse med kap. 8 arbejde, er geomagnetiske opmålinger. Hermed er der tale om en ydelse, vi også sælger til vores kolleger fra andre museer. I 2022 blev det til et enkelt projekt ud af huset.

De arkæologiske undersøgelser frembragte fund fra alle perioder, men med en for vores område typisk hovedvægt på bopladsspor fra jernalderen. Her skal der fremhæves et fantastisk fundsted, der ikke kun indeholdt bopladsfund, men også den tilhørende gravplads: Europavej i Ikast (HEM 5853), som er omtalt på side 16-17.

SÆRLIGE UDGRAVNINGER & FUND

I det følgende bringes et overblik over de udgravninger og forundersøgelser, der frembragte deciderede fund.

DEN SIDSTE BRIK TIL FYRSTEGÅRDEN I TJØRRING

Museum Midtjylland har fra d. 11. til d. 19. januar gennemført en mindre, selvbetalt arkæologisk undersøgelse af en matrikel på 855 m² på Rosenholmvej 124 i Tjørring. Her fik museet mulighed for at kortlægge den sidste brik af det areal, som knytter sig til fyrstegården på Rosenholmvej, som dateres til det første århundrede e.Kr.

Der fremkom en del stolpehuller tilhørende tidligere udgravede hegn og bygninger på de tilstødende arealer. Desuden fandtes en fin smedehytte bestående af 2 sæt tagbærende stolper, vægstolper og et muligt centralt placeret ildsted.

I hjørnet af hytten fandtes desuden et stort lerkar, som var nedsat på hovedet med randen nedad og bunden fjernet. Hertil kommer en brønd og flere gruber samt et ringgrøftanlæg med en diameter på ca. 3,3 meter. Fundmaterialet består primært af skår fra fragmenterede lerkar, men også et komplet lerkar og et enkelt stykke flint. Derudover blev der fundet et antal uspecifiserede metalgenstande med metaldektektorer.

HEM 3441 ROSENHOLMVEJ, TJØRRING SOGN

GÅDEFULDE DYBE ANLÆG

Museum Midtjylland har i perioden d. 18. januar til d. 2. februar gennemført en arkæologisk undersøgelse af et ca. 2125 m² stort areal forud for opførelse af rækkehuse ved Remmebakken i den sydøstlige del af Ikast. Herved fremkom i alt ni såkaldt dybe anlæg, hvoraf de fem allerede var kendt fra forundersøgelsen. Derudover blev der fundet en enkelt kogestensgrube. De dybe anlæg var cirkulære/ovale til aflange i fladen med en diameter på ca. tre meter og en gennemsnitsdybde på omkring to meter. Anlæggene lå tilnærmelsesvis på to øst-vestgående rækker. Der blev fundet et enkelt ukarakteristiske skår i brandlaget i et af anlæggene samt i kogestensgruben. Ellers fandtes intet umiddelbart daterende materiale. Der blev udtaget en del prøvemateriale i form af jordprøver, NPP/pollenprøver og trækulsprøver til efterfølgende analyse og datering.

HEM 4972 REMMEBAKKEN, IKAST SOGN

BOPLADSSPOR FRA JERN- OG MIDDELALDER

Fra d. 9. til d. 14. februar har Museum Midtjylland foretaget en arkæologisk forundersøgelse af et ca. 26.880 m² stort areal placeret sydvest for Vildbjerg by. Ved forundersøgelsen fremkom der velbevarede bebyggelsesspor i form af gruber, fyldskifter, toftegrøfter, stolpehuller og væggrøfter, herunder spor efter syv huse, ét fra ældre førromersk jernalder og seks rammehuse fra middelalderen.

HEM 5846 STORE LYSGÅRD, VILDBJERG SOGN

JERNALDERBEBYGGELSE, JERNUDVINDINGSHYTTER OG GRAVE I VILDBJERG

Museum Midtjylland har i perioden d. 17. marts til 26. august 2022 foretaget arkæologisk udgravning af i alt 33.960 kvadratmeter stort areal ved Stentoft i Vildbjerg. Ved undersøgelsen fremkom der omfattende bebyggelsesspor fra jernalderen og hertil hørende aktivitetsområder for sekundære erhverv (jernudvinding) samt en mindre gravplads fra ældre romersk jernalder.

I alt blev der undersøgt 21 bygningskonstruktioner, hertil et større antal affaldsgruber samt syv gravanlæg. Fra tidlig førromersk jernalder blev der registreret i alt ti hustomter med bevarede væggrøfter samt båseskillerum. Hertil et større antal gruber med store mængder keramik. Fra

ynge førromersk jernalder blev der registreret fem hustomter fordelt på tre hegnede gårdsanlæg. Hertil desuden en større mængde gruber med keramik. I aktivitetsområder imellem bygningerne og affaldsgruberne blev der desuden registreret tre jernudvindingshytter med ovne af skovmarkstypen i flere faser. I samme område fremkom der en mindre gravplads med tre jordfæstegrave. To af disse var uden genstande, mens den sidste havde i alt tre lerkar. I forbindelse med gravene blev der desuden fundet fire såkaldte bikammergrave med lerkar.

Gravpladsen placeres tidsmæssigt i ældre romersk jernalder ud fra keramiktyperne. I områdets vestlige og nordvestlige del fremkom der et gårdsanlæg fra yngre romersk eller ældre germansk jernalder, hegnet med saddeltagshegn samt en tilhørende brønd. Syd for den hegnede gård fandtes desuden et enkeltliggende hus fra samme periode.

Derudover blev der, af særlig vigtighed, fundet tre redskaber af jern. Disse er, helt unikt for tidlig ældre førromersk jernalder, fundet i huskonstruktioner, og redskaberne er af en for perioden helt usædvanlig størrelse. Jerngenstande fra perioden findes normalt i grave og her oftest som små genstande som nåle, fibler eller knive. Der blev indmålt i alt 3091 anlæg og hjemtaget 509 genstandsnumre, hovedsageligt keramik og jordprøver

HEM 5848 STENTOFT, VILDBJERG SOGN

MIDTJYLLANDS STØRSTE GRAVPLADS FRA YNGRE ROMERTID/ÆLDRE GERMANERTID

I forbindelse med en større kommunal erhvervsudstyknings ved Europavej i den sydøstlige del af Ikast har Museum Midtjylland i 2022 gennemført to større udgravninger på arealerne.

Udgravning 1 blev gennemført i perioden d. 23. februar til 31. august og afdækkede i alt 18.570 m² af den vestlige del af erhvervsgrunden. Her fremkom spor efter en rækkelandsby med fire gårdsanlæg fra perioden yngre romertid/ældre germanertid. I forbindelse med rækkelandsbyen blev der fundet to brønde, hvoraf den ene havde god bevaring for træ, heriblandt en stor og velbevaret holk samt skæret fra en bueard.

Dertil fremkom 20 jernudvindingsovne af slaggegrubetypen. Foruden rækkelandsbyen fandtes spor af et grubehus samt yderligere tre gårdsanlæg østligt på arealet. Imellem de

to bebyggelser fremkom en gravplads med 45 jordfæstegrave fra samme periode - Midtjyllands største gravplads fra perioden. Læs mere på side 16-17.

I udgravningsområdets sydvestligste hjørne blev der fundet to bopladsområder med flint fra Maglemosekultur, der dækker henholdsvis 9x6 og 20x6 m². Flinten ligger in situ i grå sandlag lige under mulden. Foruden adskillige mikrolækkblokke består redskabsinventarerne bl.a. af flækker, skrabere, mikrolitter og mikrostikler. Mikrolitterne placerer fundene i yngre maglemosekultur, mens enkelte mikrolækkblokke antyder, at dele af fundet kan være en smule ældre. Foruden flinten fandtes en del fragmenter af forkullede hasselnøddeskaller.

Udgravning 2 blev gennemført i perioden 12. august-10. oktober og dækkede et areal på i alt 19.700 m² i umiddelbar østlig forlængelse af udgravning 1. Her fremkom 3 gårdsanlæg, der dateres til yngre romertid og skal ses i sammenhæng med de østligste gårdsanlæg fra udgravning 1. Hertil kom et grubehus, to jernudvindingsovne af slaggegrubetypen, fem gruber, 54 kogestensgruber og fire jordfæstegrave. De fire grave var alle fundtomme. Den vestligste grav menes at kunne knyttes til gruppen af grave fra udgravning 1, og formodes at være samtidig med bebyggelsen. De tre østlige grave er alle orienteret NNV-SSØ, og synes umiddelbart senere end de nærliggende gårde. Igennem den østlige del af bebyggelsen blev registreret resterne af et vejforløb, som løber nærmest nord-syd. Vejen består af to smalle hjulspor, der løber parallelt med hinanden. Vejen har været ca. 120 cm bred. Det kan ikke umiddelbart afgøres, hvordan den tidsmæssigt skal placeres i forhold til bopladsen. Endelig blev der udgravet et såkaldt "dybt anlæg", der formentlig skal dateres til neolitikum-bronzealder.

HEM 5853 EUROPAVEJ, IKAST SOGN

BOPLADS FRA YNGRE BRONZEALDER/ÆLDRE JERNALDER I ÅBJERG

Fra d. 31. januar til d. 8. februar 2022 har Museum Midtjylland foretaget en arkæologisk udgravning af et ca. 6364 m² stort areal sydvest for Vildbjerg by. I alt fremkom der 141 arkæologiske anlægsspor, heriblandt fem langhuse fra perioden yngre bronzealder/ældre førromersk jernalder. Desuden fremkom der én grube samt tre fyldskifter med keramik, som dateres til ældre førromersk jernalder.

JERNALDERBEBYGGELSE VED GRØDDE

I perioden d. 7. – 29. juni har Museum Midtjylland udgravet et i alt 6.620 m² stort areal i forbindelse med udstykningen ved Grødde Huse i den sydøstlige del af Ikast. Ved udgravningen registreredes et gårdsanlæg bestående af minimum to treskibede langhuse omkranset af et hegn, som tilsyneladende er udvidet af flere omgange. Hertil kommer tre treskibede langhuse uden bevarede vægforløb, et grubehus, en brønd, en urnegrav, fire jernudvindingsovn og fire trækulsmiler, som alle ligger uden for gårdsanlægget. Spredt ud over hele arealet udgravedes desuden syv større og mindre gruber og syv grubelignende fyldskifter, 22 kogestensgruber samt ca. 120 stolpehuller, som ikke umiddelbart indgår i noget system.

Gårdsanlægget, jernovnene, trækulsmilerne og grubehuset skal med stor sandsynlighed dateres til yngre romersk jernalder, mens de tre huse uden for gårdsanlægget sandsynligvis skal dateres til ældre romersk jernalder.

HEM 5862, GRØDDE II, IKAST SOGN

SPOR EFTER FORHISTORIEN VED TULSTRUPGÅRD

I perioderne d. 16. - 28. marts 2022 og d. 10. - 11. januar 2023 har Museum Midtjylland gennemført forundersøgelser af et i alt ca. 67.000 m² stort areal i den nordlige del af Ikast by, som skal byggemodnes. Der er tale om størstedelen af matrikel 14d Tulstrup By. På den nordlige del af arealet blev der registreret dyrkningsspor i form af agerren, en enkelt kogestensgrube samt et enkelt muligt stolpehul med et jydepotteskår. På den sydlige del registreredes en jernudvindingsovn, fire kogestensgruber og en mulig trækulsmile samt tre dybe anlæg. Alle anlæg udgravedes, og undersøgelsen afsluttedes med forundersøgelsen.

HEM 5867 TULSTRUPGÅRD, TULSTRUP, IKAST SOGN

UNDERSØGELSER PÅ EN GASLEDNINGSTRACÉ (HEM 5874) FREMBRINGER FUND FRA FORHISTORIEN

Museum Midtjylland har i perioden d. 28. maj til 14. juni 2022 foretaget en overvåget afgravning af nedgravning af gasledning mellem Rosmosevej og Blüchersvej i Herning Kommune. HEM 5874 udgør det administrative sagsnummer. Fundsteder er udskilt til i alt fem andre sager: HEM 3731, HEM 5900, HEM

5901, HEM 5902 og HEM 5903, som beskrives herunder:

Gasledningens sydvestlige afslutning ved Blüchersvej støder helt op til en kendt lokalitet HEM 3731, hvor der tidligere er undersøgt hustomter fra senneolitikum, bronzealder samt et hulbælte, der strækker sig over mindst 700 meter øst-vest.

I gastracéet fremkom spredtliggende anlæg. Anlægssporene hører til tidligere undersøgelse af bronzealderbebyggelse. Nord for dette område fandtes der desuden stolpehuller og kogestensgruber som ud fra keramik har en datering til yngre bronzealder. Samlet udgør fundene bebyggelsesudviklingen placeret på en moræneknold på vandskellet imellem Skjern Å-systemet mod vest og Storåsystemet mod øst.

HEM 3731 NØVLING PLANTAGE, VILDBJERG SOGN.

Besigtigelse af grøft vest for Sinding Kirkevej. Heri fandtes en kogestensgrube og et ildsted/grube, der ikke kan dateres nærmere end oldtid.

HEM 5900 STORE ASBJERG, SINDING SOGN.

Område med ardsfor. Ardsforene er bevaret i sandlag, i en formodentlig naturlig sænkning af undergrunden.

HEM 5901 BAKKELY, NØVLING SOGN

I en søgegrøft langs Blüchersvej fremkom to gruber, ni stolpehuller og otte kogestensgruber. Der blev fundet enkelte flintafslag samt keramik i en grube, som daterer fundet til yngre bronzealder. Der er formentligt tale om huskonstruktioner, men det var grundet tracegravningen ikke muligt at afklare dette. Bopladsområdet hænger formentligt sammen med HEM 3731 lidt længere mod syd.

HEM 5903 VESTERVIG, NØVLING SOGN

UNDERSØGELSER AF EN GRAVHØJ NÆR KIBÆK

I forbindelse med Vejdirektoratets anlæggelse af en ca. 5 km lang cykelsti mellem Studsgaard og Velhustedvej nær Kibæk foretog museet i efteråret og vinteren 2022 forundersøgelser

af tracéet. Her stødte museet på en gravhøj, Gjøghøj, som godt nok var afsat på gamle kort, men som blev affredet i 1955 i forbindelse med anlæggelsen af Vardevej, som løber helt tæt på højen. Det skulle dog vise sig, at en stor del af højen stadig var bevaret.

I perioden d. 5.-7. september blev der gennemført en 190 kvadratmeter stor udvidelse af tracéet omkring højen, herunder et profilsnit ind i den formodede høj. Her kunne det konstateres, at en stor del af højen faktisk stadig var bevaret, og at der både fandtes grave samt højfyld i form af hedetørvsopbygning af op til 50 cms tykkelse.

Højen blev derfor genfredet, men museet fik lov til at registrere og udtage prøvemateriale fra de allerede eksponerede profiler og grave. Dette foregik i perioden d. 7.-25. november. Her kunne det konstateres, at højfylden var temmelig forstyrret af dyregange mv., men at der tilsyneladende er tale om to tørveopbyggede gravhøje, den store (og synlige) mod nord samt en mindre mod syd.

Centralt i nordlige høj fandtes en stenpakket grav, som formentligt er højens primære centralbegravelse. Lidt syd herfor fandtes endnu en formodet jordfæstegrav. Da gravene blot blev registreret i fladen og ikke udgravet, fandtes der ikke daterende genstande, men gravene – og højen – skal dateres til enten Enkeltgravskultur eller bronzealder. Der blev umiddelbart ikke erkendt begravelse i den sydlige høj, hvor profilsnittet dog heller ikke gik gennem højens centrum.

Der fremkom flere mindre anlæg under højen og højfoden, heriblandt enkelte stolpehuller, men ikke sikre spor efter sekundærbegravelse. Højfyld mv. blev samlet i samarbejde med M. Løvschal, AU, hvor prøverne indgår i forskningsprojektet ANTHEA, der bl.a. undersøger menneskeskabt hededannelse. Efter undersøgelse af afslutning blev højen genetableret, og cykelstien vil blive ført udenom.

HEM 5887 GJØGHØJ, STUDSGAÅRD SOGN

JERNALDERBEBYGGELSE VED MCH ARENA

I perioden d. 16. november til d. 14. december udførte Museum Midtjylland en forundersøgelse i det sydlige Herning ved siden af station og Messecenter Herning. Det undersøgte areal var på 46.714,80 m². og området ligger indenfor kulturarvsareal SB nr. 180306-49. Ved

forundersøgelsen fremkom der spor efter tre gårdsanlæg med i alt fire huskonstruktioner, et muligt gårdsanlæg, et dyrkningsområde i form af flyvesand med ardsprø samt et areal med aktiviteter i form af gruber og kogestensgruber og spredte stolpehuller.

HEM 5907 MCH ARENA, FANZONE, RIND SOGN.

UDGRAVNINGSOVERSIGT 2022

SELVBETALTE FORUNDERSØGELSER	20
BYGHERREFINANSIERED E FORUNDERSØGELSER	22
BYGHERREFINANSIERED E UDGRAVNINGER	8
GEOFYSIK UD AF HUSET	1

I fem af gravene blev der fundet glasperler i alle regnbuens farver. Foto af Kathrine Knudsen Møller.

EN JERNALDER- LANDSBY I IKAST

I foråret og sommeren 2022 udgravede Museum Midtjyllands arkæologer en jernalderlandsby som viste sig at være Midtjyllands største gravplads fra yngre romertid/ældre germanertid.

Da Museum Midtjylland i vinteren 2021 påbegyndte en forundersøgelse foranlediget af Ikast-Brande Kommunes udstykning af en erhvervsgrund ved Europavej i det sydøstlige Ikast, var der intet der tydede på, at dette skulle blive en af områdets mest spektakulære udgravninger. Ikast er ikke et område med mange arkæologiske fund og slet ikke jernalderbosættelse, men pludseligt væltede det frem med bebyggelsesspor.

Udgravningen, der fandt sted hen over foråret og sommeren 2022, skulle dog byde på endnu flere overraskelser. Blot et stenkast uden for hegnet af den nærmeste jernaldergård fandtes landsbyens gravplads, Midtjyllands største fra perioden, med 45 grave i alt.

Bebyggelsen består af en rækkelandsby med fire samtidige gårde og flere enkeltliggende

gårde med spor efter jernudvinding samt brønde. En af brøndene havde særdeles gode bevaringsforhold for træ. Foruden en holk, en udhulet træstamme placeret oveni en ældre brøndkasse, fandtes et sjældent og velbevaret eksemplar af skæret fra en bueard.

Gravpladsen lå i smørhullet mellem rækkelandsbyen og de enkeltliggende gårde. Gravene var orienteret på samme måde og respekterede hinandens udstrækning, hvilket tyder på samtidighed og en eller anden form for markering over jorden, så nye grave ikke blev anlagt oveni ældre. I de fleste grave sås kistespor i form af bulkister. De døde selv var der kun få spor af. Skeletter bevares ikke i de sandede, midtjyske jorde, men der blev i enkelte tilfælde fundet tænder, tandemalje og ligspor, der sammen med dragtudstyret viser, hvordan den døde blev placeret i graven.

Nogle grave var meget dybe, op til 120 cm, og havde "hylde" langs siderne, hvorpå der kunne stå lerkar. I alle grave fandtes ét smukt dekoreret hankekar, i nogle grave også endnu et kar men altid af en anden type: skål, vase eller lille kar. Foruden lerkar fandtes der personlige genstande og dragtudstyr i form af knive og spænder i bæltregionen og fibler i brystregi-

onen. I fem af gravene fandtes imponerende lange og smukke perlekæder sammensat af rav- og især glasperler i alle regnbuens farver i symmetriske opsætninger. En enkelt grav havde dog udstyr, der var endnu mere imponerende. Her var den afdøde gravlagt med våben i form af to spyd samt et skjold foruden magtsymboler som en guldfingerring og en stor saks. Her blev den lokale stormand begravet med kampesten lagt på kistelåget!

Bemærkelsesværdigt er også 11 barnegrave, der erkendtes som sådan på grund af gravenes og kisternes diminutive størrelse. Børnene blev gravlagt med samme udstyr som de voksne, dog er lerkarrene i miniaturstørrelse og ofte godt slidte. Også børnene gravlægges med perler, men kun enkelte stykker og ikke hele perlekæder.

Det hører til sjældenhederne at vi finder en jernalderlandsby med tilhørende gravplads, og således kan følge kvinder, mænd og børn fra vugge til grav. Med udgravningen ved Europavej er lkast i den grad sat på landkortet, når det gælder jernalderbebyggelse.

LONE RITCHIE ANDERSEN

Arkæolog

Et af de mange lerkar fundet ved udgravningen.
Foto af Kathrine Knudsen Møller.

Fund af pepitatarn i tekstilfragmenter fra grav 8.

GRAV 8 - PEPITA FRA JERNALDEREN

I 2022 fik museet mulighed for at iværksætte nye undersøgelser af et gammelt gravpræparat, der har stået på museets magasiner i henved 30 år.

Der er tale om grav 8 fra lokaliteten Ny Gjellerupvej II (HEM 3231). Forundersøgelsen resulterede i et spektakulært tekstilfund af en sådan kaliber, at det landede på Slots- og Kulturstyrelsens top 10 over årets arkæologiske fund.

Lokaliteten Ny Gjellerupvej II er bedst kendt for Hammerum-pigens grav, et gravfund med en utroligt velbevaret frisure og jernalderdragt fra slutningen af det andet århundrede e.Kr. Gravpladsen, der blev udgravet i 1993, bestod af syv grave. I tre af disse, blev der bl.a. fundet skind, tekstil og hår, og gravene blev derfor optaget som præparater – jordblokke i store trækasser – til nærmere undersøgelse på konserveringscentret i Gram.

I grav 8 blev der allerede i felten påtruffet et

trætruget, der var placeret med bunden opad som en slags kistelåg – i sig selv et sjældent fund. Graven blev derfor optaget i præparat og kørt til nærmere undersøgelser på konserveringen, hvor den blev røntgenfotograferet. Der var tilsyneladende ikke yderligere genstande i graven, og trætruget blev derfor konserveret til udstillingsbrug. Det endte dog på magasinet.

Først i 2017 da Hammerum-pigen var udgravet og fundet skulle publiceres, blev grav 8 hentet frem fra gemmerne for at udtage prøvemateriale til C14-datering og for at undersøge, om der fandtes egentlige kistespor under trætruget. Bunden af truget blev gennembrudt, men der fandtes ingen kistespor. Til gengæld fremkom der tydelige spor af et skind samt flere fragmenter af ganske velbevaret tekstil af samme kaliber, som dét der blev fundet i Hammerum-pigens grav. Der var dog ikke midler til at undersøge fundet nærmere, så låget blev atter skruet på kassen, og graven forblev magasineret.

I 2022 blev det muligt at genoptage undersøgel-

serne. Tekstilfragmenterne blev afrenset og pludseligt fremkom det fineste pepitaternede mønster med rødbrune tern på lys baggrund. Det er helt utroligt sjældent at finde velbevarede tekstiler i grave, så det var virkelig tale om et spektakulært fund! Det var dog endnu ikke muligt at sige, om tekstilfragmenterne stammede fra en klædedragt som Hammerum-pigens, eller om der snarere er tale om et tørklæde eller et tæppe, som den døde har være svøbt i. Tekstilfragmenterne synes dog at udgøre ét større stykke sammenhængende stykke, muligvis med spor efter endnu et klæde i tyndt, lyst stof.

Da det kunne ses, at der stadig fandtes mere tekstil på gravbunden under truget, blev det besluttet af grave ned i graven for at klarlægge omfanget af tekstilet. Her lå truget dog i vejen, så gravpræparatet blev vendt om og udgravet fra bunden. Vi nåede dog aldrig ned til tekstilet. I bunden af graven fandtes nemlig et lag af bearbejdede plantestængler, der er lagt som foring i graven. Som med tekstilet, er det yderst sjældent med bevaring for plantemateriale, så udgravningen blev stoppet i dette niveau for at sikre den nødvendige dokumentation og prøvetagning af plantelaget til forskellige naturvidenskabelige analyser.

Selvom vi ikke nåede helt ned til tekstilet, har undersøgelserne i 2022 allerede nu gjort os klogere på jernaldermenneskenes fremtoning i datidens Hammerum – de gik i farvestrålende, pepitaternet tøj! Men gravpræparatet har et meget større potentiale end som så. De gode bevaringsforhold for organiske materialer, der normalt er helt forsvundet efter så mange år i jorden, giver os en unik mulighed for at undersøge forskellige aspekter omkring gravlæggelsen og måske også den døde selv. Knogler bevares ikke i de sandede Midt- og Vestjyske jorde, men i tre af gravpladsens øvrige grave er der fundet menneskeligt hovedhår opsat i frisure, mest kunstfærdigt og med fletninger i Hammerum-pigens grav. Bevaringsforholdene i grav 8 gør, at det er sandsynligt, at der også findes frisure i denne grav.

Der er derfor igangsat fondsansøgninger for at finde midler til en egentlig udgravning af gravpræparatet. Vi håber derfor, at 2023 bringer mere spændende nyt fra grav 8.

LONE RITCHIE ANDERSEN

Arkæolog

Konservatorer fra Konserveringscenter Vejle i gang med at undersøge præparatet fra grav 8.

MUSEETS SAMLINGER

Dyrehovedformet spænde fundet af en detektorfører i 2022.

Forrige side:
Detektorfund af en Ludvig Den Fromme portrætmønt.

SAMLINGEN, BEVARING & INDSAMLING

I 2022 er der fortsat indkommet nye genstande til museets samlinger. Dette er sket i form af både passiv og aktiv indsamling.

I alt er der i 2022 oprettet fire museumssager i afdelingen for nyere tid.

Der er i 2022 tilgået en række interessante genstande til samlingen. Der er bl.a. blevet indsamlet en forholdsvis komplet samling fra trikotagefabrikken H. C. Hansen i Ikast. Hertil kommer også træningstøj fra Anero Sport samt genstande fra Femilet. Museet har fået ansat en registrator på deltid, der har registreret nytilkomne genstande samt tilretninger af allerede registrerede genstande.

Museet har i 2022 ikke været involveret i tværmuseale samlingsprojekter.

I alt er der for afdelingen for nyere tids vedkommende i 2022 registreret 161 genstande

i SARA. I den arkæologiske afdeling har der været en tilvækst på 2093 inventarnumre (inkl. jordprøver) på forundersøgelser og udgravninger. Der er i alt foretaget 23 forundersøgelser og 8 udgravninger.

Museet har i afdelingen for nyere tid i 2022 også gennemgået diverse byggesager og lokalplaner. I 2022 er der i Herning Kommune gennemgået 2.287 byggesager, mens der i Ikast-Brande Kommune er gennemgået 502 byggesager. I enkelte tilfælde har museet gjort indsigelser.

Som vanligt har museet også udført den lovpligtige registrering og afregistrering af gravminder i de to kommuner.

SAMLINGSREVISION

Den omfattende samlingsrevision, der blev igangsat umiddelbart efter Slots- og Kulturstyrelsens kvalitetsvurdering i 2015, blev afsluttet i 2020. Museets magasinkapacitet i Kollund er

dog fortsat udfordret af størrelsen på den

eksisterende samling og tilvæksten hertil i de kommende år. Derfor vil en almindelig og løbende samlingsrevision fortsat blive iværksat. I 2023 vil arbejdet med samlingsrevision dog primært omfatte samlingerne på Vester Palsgaard Skovmuseum.

Samlingsrevisionen for 2022 har været beskednen, og kun 18 genstande er blevet udskilt. Alle disse genstande har været accessioneret, men ikke registreret i SARA.

DETEKTORFUND

I år har det detektormæssigt været et stille og roligt år. Der er i 2022 blevet indleveret relativt få detektorgenstande til museet, men til gengæld er der fund af yderst spændende karakter.

Der er fremkommet to stk. Ludvig den Fromme portrætmønter, fundet i henholdsvis Skarrild og Snebjerg, af to forskellige detektorførere meget langt fra hinanden. Ludvig den Fromme tilhørte det karolingiske hus og var konge af Frankeriget og Tysk-romersk kejser fra årene 814 til 840, hvilket gør at disse to mønter kan dateres til starten af Vikingetiden.

I Skarrild er der også i år blevet fundet en del spændende fund. Specielt et dyrehovedformet spænde er interessant, da der kun er fundet ganske få af dens slags. Hvis man kigger på DIME, som er den portal, hvor de fleste detektorbrugere registrerer de genstande, de finder, dukker der to fund op – foruden dette.

Derudover kendes et, der er fundet under udgravningen af en vikingegravplads ved Snubekorsgård på Sjælland, og et der er fundet i Visby på Gotland. Dette sjældne spænde formodes at være produceret i de nuværende baltiske lande, og kan dateres til Vikingetiden.

Foruden det fine dyrehovedformet spænde og sølv mønten, er der i Skarrild også fundet en fuglefibula i meget fin stand. På fibulaen (der er en Ørsnes type D2), kan man tydeligt se ornamentikudskæringen af fuglens vinger, hoved og ryg. Dateringen er yngre germansk jernalder.

UDLÅN

00930X00077: DØBEFONT, HERNING GL. KIRKE

Udlånt til Hedeager Kirken pr. 17/3-2015. Udlånsaftalen er i 2021 forlænget til 13/03-2023.

04117X00116: JERNOVN

Udlånt til Skolemuseet på Holtbjergskolen pr. 9/12-2015. Udlånsaftalen er i 2022 forlænget til 09/12-2024.

00911X00007: RØGELSESKAR FRA SEJLING KIRKE

Udlånt til Museet på Sønderkov frem til 4/10-2023.

KORNFUND M.M. FRA MUSEUMSSAG 4026, 4086, 4357 OG 4288

Udlånt til Det Grønne Museum frem til 31/12/2026.

05332X00237: JERNSVÆRD

Udlånt til Moesgaard Museum frem til 30/08/2023.

NYERHVERLSER

5894: Genstande fra Femilet

5895: Træningstøj fra Anero Sport

5896: H. C. Hansen Trikotagefabrik

5897: Lydbånd, St. St. Blicher

JESPER MEYER CHRISTENSEN

Samlingschef

LINE SCHNOOR

Museumsassistent, arkæologi

MUSEETS FORSKNING & PUBLICERING

FORSKNING & PUBLICERING

Museum Midtjyllands forskningsmål er en stærk, lokalt forankret vidensproduktion med internationalt udsyn til glæde og gavn for vores fagkollegaer, besøgende og mange samarbejdspartnere.

Forskning tager tid. Hermed menes ikke alene, at det er det afgrænsede forskningsprojekt, der er tidskrævende, men også arbejdet før forskningsprojektet igangsættes: Et muligt forskningspotentiale skal undersøges, samarbejdspartnere findes, ansøgninger skrives og penge findes. Selve forskningsprojekterne kan have forskelligt omfang.

I nogle tilfælde drejer det sig om aktivering af allerede bestående samlinger, andre gange skal mere information indsamles f.eks. i form af uddybende arkæologiske udgravninger. Forskningsprojekterne skal i sidste ende også udmønte sig i formidling til både fagfolk og lægmand, f.eks. som publikationer og/eller udstillinger. Og som så meget andet, er processerne ikke nødvendigvis stringente.

Det kan for eksempel ses ved stiftelse af Center for Design- og Produktionshistorie, som

Museum Midtjylland har været med til i 2021. Her blev samarbejdspartneren fundet først, og et fremtidigt projekt igangsat efterfølgende: I 2022 har samarbejdet med centret resulteret i en positiv interesselikvidation fra Velux-fonden. Derfor vil Museum Midtjylland sammen med centret og Museum Sydøstdanmark primo 2023 sende en ansøgning afsted, som bl.a. tager afsæt i museets store samling af dragt og tekstil. Projektet hedder *Made in Denmark* og undersøger udviklingen af dansk design og produktion og har til formål at bidrage til debatten om fremtidens grønne omstilling.

Et andet langsigtet projekt er kortlægning af *Soundscapes i autentiske bygninger*, som blev skudt i gang i 2019, og som i juni 2022 resulterede i lydformidling i stuehuset på Frilandsmuseet Herning.

I den arkæologiske afdeling blev en række projekter videreført, som allerede blev påbegyndt i 2021 eller før. Projektet om tørvespaderne affødte en række eksperimentale projekter. Resultaterne af disse undersøgelser er lige nu i gang med at blive udformet til en artikel. Forskningsprojektet *Under Pres* blev i første omgang afslået af Augustinus Fonden, om end bedømt

til at have stort potentiale. Vi har stadig blod på tanden, hvorfor ansøgningen i skærpet og i genbearbejdet form indsendes igen i 2023.

Samtidig blev et andet projekt igangsat, som genererede stor mediebevågenhed og resulterede i en placering på Slots- og Kulturstyrelsen top 10 over årets arkæologiske fund. Her drejer det sig om grav 8, nabograven til Hammerumpigens grav i Hammerum, som bliver omtalt nærmere på side 19-20. Lige nu er vi i gang med den spæde start til noget, der forhåbentligt bliver et stort forsknings- og samarbejdsprojekt.

Med andre ord ser Museum Midtjylland tilbage på et år, hvor nye forskningsterritorier er blevet afsøgt, ansøgninger og artikler skrevet og revideret samt forskningsprojekter, der har udmøntet sig i formidlingsprojekter. Vi glæder os til at forfølge de igangsatte lovende og spændende projekter i 2023.

CONSTANZE RASSMANN

Forskningschef

INSPEKTØRERNES FORSKNINGSOMRÅDER

AGNETE HØJ JENSEN

Fokus på geofysik, opmåling og databearbejning.

BRIT VESTERGAARD

Har fokus på Palsgaard Skovdistrikts historie og dets driftsmæssige udvikling, herunder driften af distriktets planteskole og dets personale og derigennem den samlede betydning for egnen.

CONSTANZE RASSMANN

Har fokus på bronzealderens landskab og deponeringspraksis.

DITTE SKOV

Har fokus på midtjyske senpalæolitiske fund og den mesolitiske indlandsbosættelse med særlig opmærksomhed på teknologi og typologi. Samtidig fokuserer hun på den middelalderlige landbebyggelse i form af gårde og tofter.

JESPER MEYER CHRISTENSEN

Deltager i forskningsnetværkene *VAERK*, *Soundscapes i autentiske bygninger* og *Industri-samlinger*.

KATHRINE KNUDSEN-MØLLER

Fokus på middelalder landbebyggelse og voldstedet Agerskov Vold.

KRISTINE HOLM-JENSEN

Har fokus på tekstil- og beklædningsindustriens kulturmiljøer, syerskerne samt tillært arbejdskraft i den midtjyske tekstilindustri.

LONE RITCHIE ANDERSEN

Har særligt fokus på den midtjyske mesolitiske indlandsbosættelse og teknologiske og typologiske analyser af flintmateriale.

MARTIN WINTHER OLESEN

Har primært fokus på ældre jernalders bebyggelse ved Hedegaard, Rosenholmvej og Ørregård, samt ældre jernalders jernudvinding i Midtjylland.

SØREN TIMM CHRISTENSEN

Fokuserer på den midtjyske mesolitiske indlandsbosættelse mht. teknologiske og typologiske analyser samt vikingetidens bo- og gravpladsfund.

VIBEKE JUUL PEDERSEN

Har fokus på bronzealderbebyggelse og landskabsudnyttelse.

**GÆSTER,
KOMMUNIKATION &
FORMIDLING**

Teaterforestillingen *Krigens Øjeblikke* på Klosterlund Museum i foråret 2022. Foto af Hans Jørgen Hansen.

Forrige side: I sommeren 2022 blev der gravet med rekonstruktioner af tørvespader i Knudmosen.

NYE TILTAG & HØJDEPUNKTER FRA ÅRETS LØB

2022 har stået i samarbejdets tegn! Samarbejder og partnerskaber gør os nemlig klogere på vores egen relevans for omverden og øger kendskabet til museet gennem mange kanaler.

Vi har samarbejdet med både store kommercielle partnere, mindre lokale foreninger, skoler, kunstnere, organisationer, medier, andre museer og mange flere, og besøgstallene viser deres tydelige sprog – samarbejder og partnerskaber virker!

Det er også ad den vej, at vi kommer til at fortsætte vores udvikling i 2023. Her kommer vi til at gå skridtet videre og i langt højere grad møde befolkningen og samarbejdspartnerne uden for museets mure, når vi går i gang med udviklingen af et rullende museum i Ikast-Brand Kommune.

Vi har i det hele taget været nysgerrige efter at lære vores nuværende og potentielle brugere af museet bedre at kende i 2022. Vi har kigget på, hvordan vores forskellige museer blomstrer mest på forskellige tidspunkter på året og satset på stærk og målrettet markedsføring til at understøtte tendenserne og få endnu flere gæster. I 2023 vil vi også fortsætte med at skræddersy vores arrangementer, så de matcher endnu bedre med bestemte målgruppers ønsker og behov.

Samme tankegang gør sig gældende for vores kommende udstillinger, hvor vi gerne vil satse på større og længerevarende "blockbuster-udstillinger", der rammer bredere end hidtil, kombineret med de mere nicheprægede udstillinger for særlige målgrupper.

Nedenunder al udvikling af formidling og publikumstilbud er en stærk understrøm af museets faglige viden, der skabes dagligt, og et solidt

fundament i museets nye strategi, der fremhæver temaer som køn og identitet, bæredygtighed og magt. Emner, som vi glæder os til at dykke ned i!

ÅRETS HØJDEPUNKTER

Hvor kommer du fra? Svaret på det spørgsmål er en del af dannelsen som menneske! Det er samtidig også titlen på vores store undervisningsprojekt støttet af Herning Kommune, som havde opstart i 2021. Mange skoler har i 2022 benyttet sig af tilbuddet om gratis undervisning og betalt bustransport i forbindelse med projektet, og projektet har givet os mulighed for at begynde etableringen af en solid, professionel undervisningspraksis.

Vi har året igennem arbejdet hårdt for at skabe relationer til skolerne både gennem skoleledere, lærere og netværk, og vise, hvad vi kan byde på som samarbejdspartner – alt sammen naturligvis til gavn for børn og unge, der får meningsfulde og dannende møder med deres egen kulturhistorie. Det har allerede i år ført til et rekordstort antal skolebørn i huset, som har fået sjovt, tankevækkende og interagerende undervisning af høj kvalitet.

I sommeren 2022 var museet primus motor i et projekt omkring tørvespader. I Knudmosen syd for Herning er der fundet ikke mindre end 15 af slagsen, som er fundet ved tørvegravning. Vi ved desværre forbavsende lidt om oldtidens graveredskaber, men få af spaderne kan vi datere til 600-400 f.Kr. (bronzealder-jernalder). I projektet forsøgte museets arkæologer i samarbejde med kolleger fra Københavns Universitet, Vendsyssel Historiske Museum, Sagnlandet Lejre, Afdeling for Konservering og Naturvidenskab ved Moesgaard Museum og biologer fra Herning Kommune at afdække, hvordan de kunne være blevet brugt, og ikke mindst komme tættere på datering af spaderne. Det udmundede i en formidlingsdag i Knudmosen, hvor projektets aktører inviterede skoleklasser og offentligheden til at deltage i et eksperiment-arkæologisk forsøg. Vi gravede tørv med rekonstruktioner af tørvespader fra jernalderen - på ægte jernaldermanér!

På Herningsholm Museum er vi gået ind i et spændende samarbejde med en privat event-virksomhed, Trine Jøsen A/S, som har trukket rigtig mange gæster, og har øget kendskabet til Museum Midtjylland overordnet set. Læs mere om samarbejdet på side 30-31.

Teaterforestillingen *Krigens Fortællinger*. På Klosterlund har vi huset et stort, lokalt teaterprojekt, som har bidraget til et medejerskab til museet for de involverede, publikum og som ringe i vandet til et stort område. Projektet var egentlig tænkt som en markering af 75-året for befrielsen. Men grundet Corona blev opførelsen skubbet til maj 2022, hvor emnerne besættelse og krig pludselig havde fået en helt anden aktualitet. Forestillingen, der var en collage af beretninger fra besættelsestiden på egnen omkring museet, blev derfor en meget nærværende oplevelse for både publikum og medvirkende.

FLERE LEGEKAMMERATER

I 2022 er vi også påbegyndt et langt tættere samarbejde med Historisk Forening for Herning Kommune og Museumsforeningen for Museum Midtjylland, og vi har videreudviklet vores samarbejde med Visit Herning, Bæredygtig Herning, kommunernes kulturfædelinger og kulturaktører i vores områder og mange flere.

Et godt samarbejde omkring Hærvejen både lokalt i Ikast-Brande Kommune og på landsplan er begyndt i det forgangne år, og vi venter os meget af de kommende års samarbejde og udvikling på det punkt. Idéerne for Nørre Snede som Hærvejsknudepunkt bobler, og vi venter os meget af samarbejdet.

JULIE LOK

Publikum- og formidlingschef

Påske på Herningsholm
i samarbejde med Trine
Jepsen A/S.

NYT SAMARBEJDE PÅ HERNINGSHOLM

*I 2022 indledte Museum
Midtjylland et nyt og spændende
samarbejde med en ekstern aktør i
form af Trine Jepsen A/S.*

Samarbejdet bestod i, at begge parter i fællesskab inviterede publikum indenfor til særlige events i forbindelse med påske og jul på Herningsholm Museum. Efter planen fortsættes samarbejdet i 2023 og 2024.

Trine Jepsen, der er bosat i Herning, har de seneste ni år beskæftiget sig med nogle af landets helt særlige rammer bl.a. i sit virke som Direktør for Fonden Nørre Vosborg, og senest som Direktør for Schackenborg Fonden. Hun står bag Trine Jepsen A/S, der arbejder målrettet med at tilgængeliggøre og udvikle landets historiske bygninger.

Fantastiske blomsterarrangementer, flotte juleborde dækket af bl.a. Jim Lyngvild, kjoler fra DR's kostumelager og meget mere fandt vej ind Herningsholms smukke rammer og skabte en umiddelbar wow-faktor. Gennem samarbejdet med Trine Jepsen A/S har vi lukket op for

brugen af museet som ramme om kommercielt anlagte arrangementer, som har ført til at vi er nået ud til andre brugergrupper end vi plejer, og at nye samarbejdspartnere fra kultur- og erhvervsliv er blevet inddraget.

Frugten af samarbejdet blev allerede høstet i påsken 2023. Her dannede den gamle herregård fra 1579 rammen for udstillinger af forårets smukke blomster, smuk og inspirerende påskepynt samt påskeægssjagt for de mindste børn.

Hertil kom Danmarks måske største påskeæg, der blev placeret på gårdspladsen foran herregården. Påske på Herningsholm blev afviklet fra 9. til 17. april og havde i alt 1.215 besøgende, heraf 160 børn.

Mod slutningen af året slog Herningsholm Museum dørene op til et sandt juleeventyr med juletræer, juledekorationer og alverdens julepynt. Fire kendte danskere gav desuden deres bud på julen anno 2022 i form af fire vidt forskellige udgaver af årets julebord. På de grønne udendørs arealer kunne publikum tillige fornøje sig med streetfood, gløgg og julemarked. Jul på

Herningsholm blev afviklet fra 19. november til 18. december og havde i alt 3.969 besøgende, heraf 863 børn.

En stor forudsætning for, at påske og jul på Herningsholm Museum kunne gennemføres, har været de frivillige ildsjæle i Herningsholmlauget, der hjalp til med klargøring, oppyntning og bemanding under begge events, samt tilskud fra Herning Kommune til opstart af samarbejdet.

JESPER MEYER CHRISTENSEN

Samlingschef

Elever fra 3. klasse på besøg på Tekstilmuseet i forbindelse med forløbet *Hvor er det du kommer fra?*.

NY UNDERVISNINGSTJENESTE

Siden sommeren 2021 har museet arbejdet med at opbygge en professionaliseret undervisningstjeneste. Et område der er indskrevet i museets strategiplan som et særligt fokusområde.

EN UNDERVISNINGSTJENESTE BLIVER TIL

Hen over de seneste to år er meget opnået. Der er skabt struktur omkring udvikling og implementering af undervisningstilbud fra dagtilbud og op til ungdomsuddannelserne på flere af museets udstillingssteder. Alle undervisere på museet gennemgår derudover nu en oplæringsproces med supervision og feedback. Undervisningstilbuddene er blevet opdateret og beskrevet på museets hjemmeside, og der er lavet en proces omkring booking. Samtidig er der skabt synlighed på hjemmesiden omkring de didaktiske tanker bag udformningen af tilbuddene.

Udover det er der skabt nye samarbejder blandt

andet med VIA University College, Herningholms Erhvervsskole, SDU Kolding og udvalgte folkeskoler i kommunen. I vinteren 2022 blev der rejst midler til et undervisningsprojekt til brug i skolernes seksualundervisning i samarbejde med Vardemuseerne, Bæredygtig Herning og Lundgårdsskolen. Et projekt der skaber ringe i vandet i forhold til nye samarbejdspartnere som for eksempel Huset no. 7. Derudover er der brugt kræfter på at skabe synlighed omkring museets tilbud igennem samarbejde med skolernes netværk og oplæg ude på skolerne.

OPSTART AF SÆRLIGT FORLØB FOR 3. KLASSE

I skoleårene 2021-2022 og i 2022-2023 har Museum Midtjylland også udviklet og implementeret et målrettet undervisningstilbud til alle 3. klasser i Herning kommune gennem projektet *Hvor er det du kommer fra?*. Tilbuddet er gratis, og skolerne har mulighed for at få dækket transportomkostningerne. Selve indholdet i undervisningen er bygget op om lærings- og kompetencemål for historiefaget og formidler den lokale historie gennem fortællingen om,

hvordan det var at være ung tekstilarbejder i Herning i 1940'erne.

Målet har været at aktivere og involvere en hel årgang, når eleverne påbegynder historiefaget i 3. klasse. Projektet skal bidrage til børnenes dannelse gennem forståelsen for deres helt egen nære historie – samt at skabe et godt og brugbart afsæt for skolernes historieundervisning.

Undervisningsforløbet er tilrettelagt, så det tager udgangspunkt i elevernes egen nutid, som er et godt og brugbart afsæt for historieundervisningen. Med afsæt i nutiden, opnår eleverne viden om fortiden, der kan perspektivere – og måske ændre – livet i fremtiden.

Indtil videre har 31 klasser valgt at benytte tilbuddet til 3. klasserne, og projektet har haft særdeles gode, afledte effekter. Opbygningen af tjenesten har nemlig vist en synlig stigning i antallet af elever, der vælger at benytte museets øvrige tilbud.

I forhold hold til et rigtigt job i nutiden er det her meget anderledes. Jeg synes, det er ret vildt hvor meget, man kunne bruge sine hænder i gamle dage. Jeg synes også, det er ret vildt, hvor meget det har udviklet sig i forhold til, at i gamle dage var det hænder, og nu er det jo maskiner.

· ELEV I 3. KLASSE, HØJGÅRDSKOLEN

Eleverne har undervejs givet en rigtig god feedback. De har været deltagende og reflekterende. De kommenterer, at det er dejligt, at man må røre ved ting og stiller nysgerrige spørgsmål som: "Hvorfor står pigerne ikke ved strikkemaskinerne?" og "Hvorfor er fabrikken i deres eget hus?"

Ved hvert besøg har der været tid efterfølgende til at gå opdagelse i udstillingerne samt lege i museets børnefabrik. Her falder eleverne hurtigt ind i roller som fabrikant, sypige og buddreng. De arbejder sammen, og som en

elev sagde "Vi lavede vores egen fabrik og alle var med". Det er udtryk for, at de har opsamlet en masse viden og umiddelbart omsat den til leg. Det er tydeligt, at undervisningen sætter refleksioner i gang omkring livet som ung i tekstilindustrien i 1950'erne, og at børnene relaterer historien til deres egen nutid og egen historie.

Også lærerne giver tilbuddet særdeles god feedback, og sætter stor pris på, at eleverne kan deltage og røre ved tingene. Derudover beskrives det som et relevant tilbud, der udvider børnenes viden om lokalhistorien og taler direkte ind i historieundervisningen. De vurderer samtidig det didaktiske niveau som højt med en god inddragelse af eleverne.

En evaluering har også vist, at museet kommer ud til flere folkeskoler. 75 % af lærerne benyttede museet for første gang i forbindelse med 3. classes forløbet. Alle de lærere, der har deltaget i evalueringen, tilkendegiver også, at de vil gøre brug af museets tilbud en anden gang. Dermed har tilbuddet i den grad været med til at skabe en synlighed om den midtjyske historie samt om Tekstmuseet.

[Se en film om forløbet *Hvor er det du kommer fra?* her.](#)

KATRINE LEWINSKY MOESTRUP
Undervisningsansvarlig

VORES VENNER & FRIVILLIGE

I sommeren 2022 var frivillige i Landsbylauget en stor del af et projekt som omhandlede Knudmosen.

Forrige side:
Palle laver blandt andet karklude på Tekstmuseets strikkemaskine Shima Seiki.

FRIVILLIGE & VENNEFORENINGER

På Museum Midtjylland har vi et stærkt samarbejde med vores venneforeninger og frivillige, som hver eneste dag tilfører en enorm merværdi til museet. Begge dele er alle velkomne til at blive en del af.

VORES FRIVILLIGE

Museum Midtjylland har en lang tradition for samarbejde med frivillige, og deres indsats har enormt stor betydning for museet - og mest af alt gør de Museum Midtjylland til et helt specielt sted at besøge.

Traditionen tro har de frivillige igen i år bidraget med at løfte en bred vifte af arrangementer på alle besøgsstederne; spændende fra vielse-receptioner, snitning og biavl til trædrejning og tørvegravning.

Situationen for gruppen af frivillige på Vester Palsgaard Skovmuseum har i 2022 været usikker pga. museets strategiplan og udmelding om at trække aktiviteterne fra Vester Palsgaard Skovmuseum. I den forbindelse skal det slås fast, at museets indstilling ikke skyldes de frivilliges indsats, men udelukkende ønsket om at

skabe en bæredygtig museumsdrift i fremtiden. Museet har altid haft et godt og konstruktivt samarbejde med de frivillige, og de frivillige har igennem alle årene ydet en stor og prisværdig indsats.

På Klosterlund er de frivillige gået i gang med at renovere en del af den gamle fordermesterbolig. Der er blevet isoleret, og gulve er både blevet brækket op og støbt på ny. Lokalerne skal indrettes til tidssvarende kontorfaciliteter for museet personale.

Herningsholmlauget har været en aktiv del af vores samarbejde med Trine Jepsen A/S. Med de frivilliges indsats er huset blevet pyntet fint op både til påske og jul, og de har også givet et nap med for at holde museet åbent for publikum. Samarbejdet skaber nye og spændende opgaver for vores frivillige, og vi har i årets løb oplevet, at endnu flere har haft lyst til at blive frivillige på Herningsholm.

Et museumsbesøg kan være meget mere end blot et møde med de historiske genstande og fortællingerne om dem. Det må gerne strække sig og fortsætte, når man har forladt museet.

På Tekstilmuseet arbejder de frivillige på maskinerne og skaber produkter, som bliver solgt på vores forskellige afdelinger. På den måde får gæsterne et stykke af museet med hjem.

Landsbylauget er i 2022 gået i gang med arbejde med Knudmosen som lokalitet og rammen om liv i fortid og nyere tid. En gruppe frivillige har kastet sig ud i at nærstudere gamle kort, fotos og H. P. Hansens righoldige indsamlede levnedbeskrivelser. Arbejdet blev blandt andet vist frem for offentligheden i forbindelse med en formidlingsdag sammen med museets arkæologer og andre samarbejdspartnere (læs mere på side 28-29).

For et lokalhistorisk museum som Museum Midtjylland er det vigtigt at have en solid folkelig forankring. Museets frivillige er alle lokale, som tager ansvar for deres lokalområde ved at støtte op omkring museet. Tilsammen med de daglige aktiviteter og støtten til vores arrangementer, som de frivillige varetager året rundt, viser det den enorme indsats, vores frivillige gør. En indsats, som giver et ekstra løft til de rammer, vi kan tilbyde vores besøgende – og en helt unik oplevelse. Som en tak for den store indsats arrangerer museet hvert år en udflugt for alle frivillige, hvor vi sammen besøger museer og historiske monumenter.

VORES FEM FRIVILLIGLAUG

Museum Midtjylland har fem frivilliglaug: Vester Palsgaardlauget, Klosterlundlauget, Landsbylauget, Herningsholmlauget og Tekstillauget.

Hvert frivilliglaug har tilknyttet en frivilligkoordinator.

VESTER PALSGAARDLAUGET

Vester Palsgaardlauget består af en gruppe frivillige, som vedligeholder bygninger, holder bier, hjælper med planlægning og afholdelse af arrangementer samt de fast tilbagevendende aktiviteter for familier i vinterferien og sommerferien.

Gruppen mødes hver torsdag og har blandt andet bidraget til forbedringer af formidlings- og udstillingsområderne.

VESTER PALSGAARD SKOV-MUSEUM

PALSGÅRDVEJ 9
7362 HAMPEN

KLOSTERLUNDLAUGET

Klosterlundlauget hjælper med planlægning og afholdelse af årets arrangementer. Lauget består blandt andet af et hold pensionerede håndværkere, som vedligeholder bygningerne, tilser dyr og deltager ved museets aktiviteter og formidling; blandt andet sommer- og efterårsferieaktiviteterne.

Der arbejdes med tørveproduktion, metalarbejde i smedjen og trædrejning. Til lauget hører også Uldgruppen, som benytter museets lokaler ca. en gang om måneden.

KLOSTERLUND MUSEUM

KRAGELUNDVEJ 6A
7442 ENGESVANG

LANDSBYLAUGET

Landsbylauget har til huse på Frilandsmuseet Herning få minutters gang fra byens gågade. I Landsbylauget arbejdes der med at restaurere og vedligeholde de gamle huse og holde det grønne område. Lauget mødes hver torsdag på Frilandsmuseet Herning, hvor de frivillige skaber liv omkring de gamle bygninger, passer kálhaven og giver museets besøgende et indblik i de traditionelle håndværk.

Lauget bidrager endvidere til at arrangere og afholde arrangementer på Frilandsmuseet Herning og i Historiens Hus i løbet af året.

FRILANDSMUSEET HERNING

MUSEUMSGADE 32
7400 HERNING

HERNINGSHOLMLAUGET

Herningsholmlauget står for bemanningen af Herningsholm Museum, og de hjælper med at arrangere og afholde foredrag, sangaftener og andre arrangementer på Herningsholm Museum - herunder også vielser og receptioner.

HERNINGSHOLM MUSEUM

HERREGÅRDSPARKEN 1
7400 HERNING

TEKSTILLAUGET

Tekstillauget mødes hver onsdag og arbejder med Tekstilmuseets trikotagemaskiner, væve og i systuen, og de sørger for at levendegøre

museet og deler ud af deres store viden.

Derudover bidrager de til børneformidling og registrering, og de producerer varer af reststof og garn, som bliver solgt i alle Museum Midtjyllands museumsbutikker.

TEKSTILMUSEET

VESTERGADE 20
7400 HERNING

VORES VENNEFORENINGER

Museum Midtjylland har tre venneforeninger, som samlet tæller c. 650 medlemmer. Venneforeningerne bidrager aktivt til museets samlede aktiviteter og udvikling og kan bidrage med økonomiske tilskud til udvalgte projekter.

Vigtigst er de dog et bindeled mellem Museum Midtjylland og dets besøgssteders lokalsamfund, som skaber en stærk social sparring og forankring - og alle kan blive medlem.

Medlemmer af venneforeningerne får bl.a. følgende fordele:

- Fri adgang til museets besøgssteder
- 10 % rabat i vore museumsbutikker
- Rabat ved udvalgte særarrangementer
- Rabat på museets publikationer
- Modtagelse af nyhedsbrev med tilbud om udstillingsstedernes aktiviteter
- Indbydelse til udstillinger, arrangementer og foredrag.

MUSEUMSFORENINGEN FOR MUSEUM MIDTJYLLAND, HERNING

Foreningen omfatter museets afdelinger i Herning Kommune: Tekstmuseet, Herningsholm Museum og Frilandsmuseet Herning. Foreningens formål er at støtte Museum Midtjylland – herunder især frivilligt arbejde. Kontingent og indsamlede midler anvendes til foreningens aktiviteter til museets fremme.

For kontakt, vedtægter og kontingent, se museets hjemmeside.

MUSEUM MIDTJYLLAND

VESTERGADE 20
7400 HERNING

STØTTEFORENINGEN FOR VESTER PALSGAARD SKOV-MUSEUM

Foreningens formål er at støtte Vester Palsgaard Skovmuseum – herunder især frivilligt arbejde samt det historiske lokalkendskab bredt set, men også specifikt i forhold til skovens historie. Kontingent og indsamlede midler anvendes til museets fremme.

For kontakt, vedtægter og kontingent, se museets hjemmeside.

VESTER PALSGAARD SKOV-MUSEUM

PALSGÅRDVEJ 9
7362 HAMPEN

KLOSTERLUND MUSEUMSFORENING

Foreningens formål er at støtte Klosterlund Museum. Dette sker med særligt henblik på frivilligt arbejde samt det historiske lokalkendskab - herunder specielt områdets tørveindustri og dets mange aspekter. Kontingent og indsamlede midler anvendes til museets fremme.

For kontakt, vedtægter og kontingent, se museets hjemmeside.

KLOSTERLUND MUSEUM

KRAGELUNDVEJ 6A
7442 ENGESVANG

SPONSORATER & PARTNERSKABER

Museum Midtjylland er et statsanerkendt kulturhistorisk museum. Vi er en selvejende institution, som er så privilegerede at modtage driftstilskud fra både stat og kommuner - samt en masse andre bidragsydere.

EN STOR TAK TIL JER ALLE!

Både Slots- & Kulturstyrelsen samt vores to kommuner Ikast-Brande og Herning Kommune skal have en stor tak for en løbende og engageret dialog gennem året samt deres løbende støtte til både drift og projekter.

En del af vores omsætning og særsatsninger - såsom udgivelser, udstillinger og alternative formidlingsprojekter – får vi dog også ad en anden vej; nemlig via generøs støtte og donationer fra både lokale og nationale fonde og virksomheder.

Den støtte er en uvurderlig hjælp for os, da den giver os mulighed for at lave mere end bare ren drift – og den er en absolut nødvendig forudsætning for, at vi fortsat kan udvikle Museum

Midtjylland i fremtiden og leve op til vores vision og mission.

Vi retter også en særlig stor tak til vores støtteforeninger. Foreningernes donationer og store løbende hjælp og arbejde har gennem tiden muliggjort vigtige aktiviteter og projekter til vores forskellige besøgssteder.

Sidst, men absolut ikke mindst, skal der rettes en stor tak til alle Museum Midtjyllands frivillige og mange medarbejdere. Det er deres dedikerede indsats i dagligdagen, som får tingene til at ske og sikrer, at de ambitiøse projekter og tiltag lander, hvor de skal.

Herudover skal lyde en stor tak til Styrelsen for Museum Midtjylland og alle andre i museets netværk, der gennem året har bidraget, udfordret og støttet op om museets virke.

KRISTINE HOLM-JENSEN
Museumsdirektør

I 2022 har vi modtaget støtte fra:

- Egetæpper
- Fonden for Textilforum
- Gustav H. Christensen A/S
- Herning Kommune
- Ikast-Brande Kommune
- Lund & Erichsen A/S
- Slots- & Kulturstyrelsen
- Velux fonden
- Museumsforeningen for Museum Midtjylland, Herning
- Bent Jensen A/S
- Kollund A/S
- Fonden 1844
- Grund- og ejerforeningen Trøstrup Vænge
- Klosterlund Museumsforening
- Kulturelt Samråd Herning

På Tekstilmuseet skal der i 2023 arbejdes med museets store samling hygiejnebind i projektet *Bind og bæredygtighed*.

ET SMUGKIG IND I 2023

Der er allerede lagt i ovnen til et spændende, anderledes og udviklende 2023, hvor museet både vil åbne sig op mod nye samarbejder og en ny fremtid, men også arbejde videre ad nogle af de spor, der allerede er lagt ud.

Museet indleder året med en organisationsændring, som er en naturlig følge af den vedtagne strategiplan. Vi har fremadrettet to afdelinger: En Publikums- og Formidlingsafdeling og en Kulturhistorisk afdeling. Det sker for at skabe mere fokus på vores kulturhistoriske faglighed og samtidig intensivere arbejdet med at udvikle vores møde med brugerne, hvad enten det er ved en guidet tur, på sociale medier eller i et klassebesøg på museet.

Som en følge af strategiplanen bliver rømnin-gen af Vester Palsgaard Skovmuseum en af 2023's store opgaver, hvor alle genstande skal gennemgås minutløst. Samtidig tager museet hul på etableringen af det rullende museum, som fremadrettet skal opsøge borgerne.

Det første led i processen bliver et opsøgende arbejde blandt skolerne for at forstå, hvordan

museet kan være med til at skabe oplevelser og læring, som giver mening for elever og lærere.

Bag museets formidling ligger altid en tårnhøj kulturhistorisk faglighed. Den må vi aldrig stoppe med at udvikle, for så tørrer vores kilder til levende og debatskabende formidling ud. Derfor vil der i 2023 blive arbejdet intenst på finansiering af en række forskningsprojekter. Herunder et projekt om tiden omkring Kristi fødsel, hvor de midtjyske jernaldersamfund var presset af, at romerne stod for foden af Jylland.

Det kan vi se flere steder i vores ansvarsområde, men mest tydeligt ved Hedegård nær Ejstrupholm. Projektet udvikles i tæt samarbejde med Moesgaard Museum og Horsens Museum.

Der vil også blive arbejdet videre på et projekt inden for mode- og tekstilindustriens historie. Det er et forskningsfelt, hvor museet gennem de seneste 15 år har etableret sig i en grad, så hele landet efterhånden ved, at Tekstilmuseet er stedet at henvende sig, hvis man søger ny viden på området.

I 2023 vil det bl.a. dreje sig om museets store

samling af arkivmateriale og genstande fra modevirksomheden Dranella. Projektet udvikles sammen med Syddansk Universitet, Museum Kolding, Museum Sydøst Danmark og Clay i regi af Center for design og produktionshistorie, som Museum Midtjylland er medstifter af.

På Tekstilmuseet kommer vi til at arbejde med en særudstilling om sport og tekstil, som både skal være med til at skærpe museets brand, teste en række formidlingskoncepter af, lave brugerundersøgelser og skabe gode, lokale samarbejdsrelationer.

I 2023 afsluttes projektet Soundscapes, som er et projekt om autentisk lyd på Frilandsmuseet. Projektet er støttet af Velux Fonden og er udviklet i samarbejde med Struer Museum, Skanderborg Museum og Aarhus Universitet. I den forbindelse får Museum Midtjylland sin debut som deltager på Historiske Dage i København i marts.

Et projekt, som museet glæder sig særligt til, er *Bind og bæredygtighed*. Det er et debatskabende projekt, som både omfatter borgerinddragende workshops og et undervisningsforløb, som udvikles i samarbejde med Lundgårdsskolen i Herning. Projektet er støttet af Kultursamarbejdet Midtvest og udføres i samarbejde med Varde Museerne og Bæredygtig Herning. Det har til formål at udvikle museet som et debatskabende rum for refleksion og dannelse, men er samtidig også udtryk for en arbejdsform, hvor vi inviterer offentligheden ind i udviklingen af museet.

Vi glæder os til at se jer i 2023!

KRISTINE HOLM-JENSEN

Museumsdirektør

MUSEUM MIDTJYLLAND I TAL

Her kan du læse det meste om Museum Midtjylland i tal. Hvor mange ansatte er vi, hvor mange medlemmer har vi i vores venforeninger, hvor mange videnskabelige årsværk udgør vi, hvem sidder i vores bestyrelse - og hvor mange arrangementer havde vi i 2022?

Dyk ned i tallene, bliv klogere på museet eller spring statistikken over. Samlet set gives der her et overblik over museets aktiviteter, og hvor mange, der har deltaget - samt dem som har været med til at lave dem.

STYRELSEN FOR MUSEUM MIDTJYLLAND

Marianne Bjørn
Formand, Herning Kommune

Inge Dinis
Næstformand, Ikast-Brande Kommune

Mette Guldberg
Region Midtjylland

Poul Boll
Dansk Mode & Textil

Martin Winther Olesen
Medarbejderrepræsentant

Henning Pedersen
Repræsentantskabet for Museum Midtjylland

Liselotte Olesen
Repræsentantskabet for Museum Midtjylland (indtrådt oktober 2022)

Leif Thykjær
Repræsentantskabet for Museum Midtjylland (udtrådt oktober 2022)

REVISION

BDO, Herning

MEDARBEJDERE

Hvor mange medarbejdere er vi på Museum Midtjylland - og hvordan fordeler de sig?

Samlet set rummer Museum Midtjylland:

Fastansatte årsværk:	23,2
Heraf fastansatte videnskabelige årsværk (AC-personale inkl. museumsleder):	10
Heraf er fastansatte på ph.d-niveau:	1
Årsværk som udgøres af fleksjobs o.l.:	2
Årsværk udført af projektansatte:	1
Heraf videnskabelige projektansatte årsværk (AC-personale inkl. museumsleder):	1
Årsværk udført af frivillige:	12

SAMTLIGE MEDARBEJDERE 2022

Agnete Høj Jensen
Andreas Mohr Pedersen
Anna Marie Gottlieb
Anne Line Trøllund Nielsen
Anne Marie Larsen
Annette Rosendal Nielsen
Astrid Colding Sivertsen
Bettina Balslev Sørensen
Birgit Toft
Brit Vestergaard
Christina Vestergaard Nielsen
Constance Rassmann
Ditte Skov Jensen
Ellen Christensen
Gotfred Larsen
Helene Møller Olesen
Ida Charlotte Pedersen
Inga Kofoed Andersen
Jakob Mohrsen Kjær
Jesper Meyer Christensen
Julie Kveiborg Lolk
Kathrine Knudsen Møller
Katrine Lewinsky Moestrup
Kristine Holm-Jensen
Leif Andersen Thykjær
Line Christine Hansgaard Schnoor
Lone Ritchie Andersen
Louise Jensby
Louise Aarestrup Knudsen
Maja Theodoraki
Martin Winther Olesen
Mette Hansen
Niels Skov Jessen
Niels-Jørn Saibek Brinch
Renee Heegaard Jespersen
Rikke Skov Andersen
Roland Conrad Rasmussen
Sara Prang Jensen
Sara Shilpa Villumsen
Susanne Sander Ringaa
Søren Timm Meltvedt Christensen
Therese Hjøllund Sørensen
Vibeke Juul Pedersen

MEDARBEJDERES REPRÆSENTATION

KRISTINE HOLM JENSEN

Museumsdirektør, cand. mag

BESTYRELSESPOSTER

Den selvejendes institution Fonden for Textilforum A/S, bestyrelsesmedlem
Ejendomsselskabet Textilforum A/S, bestyrelsesmedlem
Søby Brunkulsmuseum, bestyrelsesmedlem
Midtjyske Museers Udviklingsråd, bestyrelsesmedlem

GRUPPER, NETVÆRK OG UDVALG

Center for Design- og Produktionshistorie, Styregruppemedlem
Bæredygtighedsrådet, Bæredygtig Herning, medlem af advisory board
Altingets Kulturpolitiske Netværk, netværksgruppe
Midtjysk Lederforum, netværksgruppe
Kulturledergruppen Herning, netværksgruppe
Dansk Erhvervs Kulturnetværk

KURSER, SEMINARER OG KONFERENCER

Chefnetværksmøde v/ Organisationen Danske Museer, seminar

JESPER MEYER CHRISTENSEN

Samlingschef, cand.mag.

BESTYRELSESPOSTER

Blicher-selskabet, bestyrelsesmedlem

GRUPPER, NETVÆRK OG UDVALG

Encounter, Dansk Center for Herregårdsforskning
BEVARV
Brugerdesignede soundscapes i autentiske bygninger
ODMs netværk for nyere tids fysiske kulturarv
ODMs nyere tids netværk

KURSER, SEMINARER OG KONFERENCER

Orienteringsmøde vedr. BEVARV (online), Nationalmuseet
Webinar om udskillelse fra samlinger, Slots- og Kulturstyrelsen
Webinar om avancerede søgninger i SARA, Slots- og Kulturstyrelsen
ODMs netværksmøde for nyere tid,
Den Gamle By
SLKS webinar om puljen til samlingsvaretagelse
Seminar: Lyd på museet, Struer Museum
ODMs netværksmøde for nyere tids faste kul

turarv, Glud Museum
ODMs årsmøde, Munkebjerg Hotel
Seminar vedr. samtidsdokumentation, Aalborg Universitet

BRIT VESTERGAARD

Museumsinspektør, cand.mag.

GRUPPER, NETVÆRK OG UDVALG

Nyere Tids netværk
Netværk for frivilligkoordinatorer

KURSER, SEMINARER OG KONFERENCER

ODM. SARA Fokus: Søgning (online)
SLKS, Vejledning til udskillelse (online)
ODM. Kultur-, naturhistorisk og kunsthistorisk orienteringsmøde. Munkebjerg Hotel, Vejle
Cirkulære Digitale Kompetencer, kursusmodul 5. Tekstilmuseet, Herning

PUBLIKATIONER

'Erindringsprojekt i en coronatid'(artikel). Sommer 2022. Danske Museer

JULIE LÖLK

Museumsinspektør, cand.mag.

BESTYRELSESPOSTER

Klosterlund Museumsforening, bestyrelsesmedlem

GRUPPER, NETVÆRK OG UDVALG

Netværksgruppe v/ Midtjysk Kulturakademi
Netværksgruppe v/Visit Herning
Netværksgruppe v/Bæredygtig Herning
Koordinationsgruppe omkring Hærvejen: Ikast-Brande Kommune, Visit Herning, Nørre Snede Lokalråd og Nørre Snede Menighedsråd, Museum Midtjylland.
ERFA-netværk v/ Museum Østjylland, Viborg Museum, De Kulturhistoriske Museer i Holstebro Kommune, Museum Midtjylland.
Netværksgruppe v/ Herning er kultur
Samarbejdsgruppe om kulturhistoriske tilbud i Herning Kommune v/Historisk Forening for Herning Kommune, Museumsforeningen for Museum Midtjylland, Herning

KURSER, SEMINARER OG KONFERENCER

Midtjysk Kulturakademi Digitalisering forfra - fra reaktion til strategi
Ti Minutter Klogere – virtuelle oplevelsestilbud i den midtjyske kultur (Region Midtjyllands kulturpulje)
Cirkulære Digitale Kompetencer (Den europæiske Socialfond/Den europæiske fond for regional udvikling)

Ud med musikken (Friluftsrådet)

CONSTANCE RASSMANN

Forskningschef og Afdelingsleder Kulturhistorie, ph.d.

BESTYRELSESPOSTER

Jysk Arkæologisk Selskab (Bestyrelsesmedlem)

GRUPPER, NETVÆRK OG UDVALG

Regionsarkæologisk Netværk

MARTIN WINTHOR OLESEN

Museumsinspektør, cand.phil.

BESTYRELSESPOSTER

Styrelsen for Museum Midtjylland
Herning Kommune, Grønt Råd

GRUPPER, NETVÆRK OG UDVALG

Forsknings- og eksperimentel arkæologisk gruppe omkring tørrespader (KU, Lejre, afdeling for naturvidenskab og konservering Moesgård og Museum Midtjylland)

Forsknings- og publikationsgruppe omkring Yngre germanertids sværd HEM 5332 X 237 (Nationalmuseet, DTU, Heimdal Archeometri og Museum Midtjylland)

Under Pres Forskningsgruppe omkring højstatusfund fra ældre romertid (Museum Horsens, AAU, Moesgård Museum og Museum Midtjylland)

Fra Råb til Trut -. Et udviklings- og formidlingsprojekt sammen med Ears Wide Open, Ertebøllecentret og Museum Midtjylland)

Faglig referencegruppe for Vejlemuseernes Projekt EXIT 57 Vejle

KURSER, SEMINARER OG KONFERENCER

Zoom foredrag KU, tidlig ældre jernalderbebyggelse i Midtjylland og Magtcentre i ældre jernalder i Midtjylland.

VIBEKE JUUL PEDERSEN

Museumsinspektør, cand.mag.

GRUPPER, NETVÆRK OG UDVALG

Regionsarkæologisk møde v/Skive

Workshop "Den løsfundne Kulturarv", Jelling
Dialogforum for det åbne land v/ Ikast-Brandeborg Kommune, KLM

"5 stilheder" møde/gåtur ved Boest og Rørbæk Sø

KURSER, SEMINARER OG KONFERENCER

Kursus: QGIS – nyt gis-program

Faglig dag omkring danefæ v/ Kongernes Jelling

SLKS Årsmøde, Holbæk

"Strategisk Forum" Årsmøde, Odense

ODM's Orienteringsmøde 2022, Vejle

SØREN TIMM CHRISTENSEN

Museumsinspektør, cand.mag.

GRUPPER, NETVÆRK OG UDVALG

Tillidsrepræsentant for DM-medlemmer
SAM-udvalg

KURSER, SEMINARER OG KONFERENCER

Forelæsning Arkæologisk Periodekursus 4. Københavns Universitet, Ældre jernalders bebyggelse via Zoom m. Martin Winther Olesen
Den løsfundne Kulturarv (Workshop/netværksmøde afholdt af Nationalmuseet på Kongernes Jelling)

ODM-årsmøde. Kultur-, naturhistorisk og kunsthistorisk orienteringsmøde. Herunder præsentation: 'Jernudvindingshytter og fælleshegnet landsbyer – Nye fund af jern og udvinding fra ældre jernalder i Midtjylland'.

NIELS SKOV JESSEN

Bookingansvarlig, Cand. Mag.

BESTYRELSESPOSTER

Museum Midtjylland, festudvalgsformand
Museum Midtjylland, personalekasserepræsentant

KURSER, SEMINARER OG KONFERENCER

ODM-årsmøde v/ Hotel Munkebjerg, Vejle
Introduktionskursus til Den Nationale Brugerundersøgelse 2022-2025, onlinekursus

LINE SCHNOOR

Museumsassistent, arkæologi

BESTYRELSESPOSTER

Julepyntsansvarlig i Arkæologisk Afdeling

KURSER, SEMINARER OG KONFERENCER

"Det må vidst være noget kultisk..." - Jernalderseminar v/ Moesgaard Museum, Aarhus

LONE RITCHIE ANDERSEN

Museumsinspektør, arkæologi, cand. mag.

GRUPPER, NETVÆRK OG UDVALG

Bidrag til Slots- og Kulturstyrelsens nationale strategi for ældre stenalders arkæologiske undersøgelser.

KURSER, SEMINARER OG KONFERENCER

ODM årsmøde v/ Hotel Munkebjerg, Vejle

AGNETE HØJ JENSEN

Arkæolog, cand. mag.

KURSER, SEMINARER OG KONFERENCER

Kursus i Fund & Fortidsminder v/ Slots- og Kulturstyrelsen, afholdt på Museum Midtjylland
QGIS-kursus v/Museum Midtjylland, Herning
Jernalderseminar – "Det må vist være noget kultisk" v/Moesgaard Museum, Aarhus
ODMs årsmøde v/ Munkebjerg Hotel, Vejle

KATHRINE KNUDSEN MØLLER

Arkæolog, cand. mag.

KURSER, SEMINARER OG KONFERENCER

Kursus i Fund & Fortidsminder v/ Slots- og Kulturstyrelsen, afholdt på Museum Midtjylland
QGIS-kursus v/Museum Midtjylland, Herning
MAF-seminar (Middelalderarkæologisk Forum), v/ Moesgård Museum
Jernalderseminar – "Det må vist være noget kultisk" v/Moesgaard Museum, Aarhus
ODMs årsmøde v/ Munkebjerg Hotel, Vejle

SARA PRANG JENSEN

Arkæolog, cand. scient, anth.

KURSER, SEMINARER OG KONFERENCER

Kursus i Fund & Fortidsminder v/ Slots- og Kulturstyrelsen, afholdt på Museum Midtjylland
QGIS-kursus v/Museum Midtjylland, Herning
Jernalderseminar – "Det må vist være noget kultisk" v/Moesgaard Museum, Aarhus
ODMs årsmøde v/ Munkebjerg Hotel, Vejle

DITTE SKOV JENSEN

Museumsinspektør, arkæologi

KURSER, SEMINARER OG KONFERENCER

ODMs årsmøde v/ Munkebjerg Hotel, Vejle

KATRINE LEWINSKY MOESTRUP

Undervisningsansvarlig

GRUPPER, NETVÆRK OG UDVALG

Midtjyske netværk for naturvejledere

KURSER, SEMINARER OG KONFERENCER

ODMs formidlingsseminar, Svendborg
Kultur-, naturhistorisk og kunsthistorisk årsmøde 2022, Vejle
Naturvejledernes Årskonference, Sønderborg
Didaktik i eksterne læringsmiljøer – Den Nationale Skoletjeneste

MUSEUMSSTATISTIKKEN

AKTIVITETER & EVENTS

I 2022 havde Museum Midtjylland i alt:

Arrangementer/omvisninger/ foredrag/works-hops på museets besøgssteder (ekskl. skole-undervisning): **143**

Arrangementer uden for museet (fx byvandring, åbne udgravninger o.l.): **29**

UNDERVISNING

Her gennemgår vi antal af hold og elever, som har deltaget i vores forskellige undervisningstilbud. I 2022 havde museet samlet set besøg af:

Hold fra daginstitutioner: **17**

Grundskoleklasser: **64**

Klasser fra ungdomsuddannelser: **10**

Hold fra andre uddannelser: **14**

Samlet antal elever & studerende: **2.625**

BESØGSTAL

Museum Midtjylland består af fem besøgssteder, hvoraf de fleste tilbyder fri entré. Forneden er opgjort det samlede besøgstal for hele museet og for de enkelte besøgssteder.

MUSEUM MIDTJYLLAND: **30.137 BESØGENDE**

Samlet besøgstal for hele Museum Midtjylland - inkl. besøgende på vores åbne udgravninger.

Det er en stigning på 68% i forhold til sidste år. Og vi skal 35 år tilbage for at finde et større besøgstal. Museum Midtjylland har nemlig kun én gang tidligere haft over 30.000 gæster, og det var i 1987.

TEKSTILMUSEET: **6.336 BESØGENDE**

FRILANDSMUSEET HERNING: **2.768 BESØGENDE**

HERNINGSHOLM MUSEUM: **8.192 BESØGENDE**

VESTER PALSGAARD SKOV-MUSEUM: **2.296 BESØGENDE**

KLOSTERLUND MUSEUM: 9.804 BESØGENDE

BESØGENDE PÅ BY- OG SKOVVANDRINGER,
CYKEL- & BUSTURE SAMT ARKÆOLOGISKE
UDGRAVNINGER 741 BESØGENDE

WEBSITE

*I 2022 har vi fortsat arbejdet med vores digitale tilbud
- og at bibeholde en stærk tilstedeværelse online.*

Antal brugere: 53.863

En stigning på 37,8% i forhold til sidste år.

Antal sidevisninger: 115.627

En stigning på næsten 19% i forhold til sidste år.

ØKONOMI: ÅRSRESULTAT 2022

Museum Midtjylland har samlet set haft en omsætning på 17 mio. kr., heraf udgør den arkæologiske afdelings omsætning 6,4 mio. kr - og samlet set kommer museet ud med 0 kr. i årets resultat.

Årets resultat (overskud/underskud): 0 DKK

Procentdel af museets samlede udgifter som blev anvendt til drift o.l.: 16,5%

Hjemstedskommunens ordinære tilskud beregnet pr. indbygger: 49,4 DKK